

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06–07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ
ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06–07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ
ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2024

УДК 801.8 + 811
ББК 81.2(4Укр)я5
Є27

Друк за ухвалою вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 7 від 26.12.2024 року)

Редакційна колегія:

Євтушина Т. О. – к.філол.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін – технічний секретар;

Прокопенко Л. І. – к.пед.н., доц., завідувач кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін – відповідальний редактор;

Босак Н. Ф. – к.пед.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін;

Горіна Ж. Д. – к.пед.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Марчук Л. М. – д.філол.н., проф., завідувач кафедри журналістики Кам'янець-
Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної
реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Є27 Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і перспективи розвитку: матеріали
Ювілейної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців (м. Одеса,
06-07 грудня 2024 р.) [Електронне видання]: зб. тез доп. / редкол. Т. О. Євтушина,
Л.І.Прокопенко, Ж.Д.Горіна, Н.Ф.Босак. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2024. 187 с.

У збірнику вміщено доповіді учасників Ювілейної Всеукраїнської науково-
практичної конференції молодих науковців «Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і
перспективи розвитку» (м. Одеса, 06-07 грудня 2024 р.). Матеріали збірника можуть бути
корисними для широкої філологічної аудиторії.

*За зміст тез, достовірність цитувань та оригінальність викладення матеріалу
відповідальність несуть автори*

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», 2024
© Автори статей, 2024

<i>Толмачова Юлія</i> Дезінформаційна комунікація через призму прагмалінгвістики	152
<i>Трохимець Анастасія</i> Політична антропоморфна метафора у промовах Володимира Зеленського 2022–2023 років	154
<i>Хітрова Анастасія</i> Образ двійника у творчості Едгара Аллана По	158
<i>Царьова Катерина</i> Виразальні функції фразеологізмів у творчості тетяни Лемешко	163
<i>Чернявська Діана</i> «Шість капелюхів Боно» у роботі над твором Івана Франка «Захар Беркут» на уроках української літератури в 6 класі	165
<i>Шайкіна Тетяна</i> Актуальні питання викладання зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти в інформаційну епоху	170
<i>Швайка Валерія</i> Кореференти повісті Марії Матіос «Черевички Божої Матері»: семантико-функційний аспект	176
<i>Ярмуш Тетяна</i> Інноваційні технології під час викладання зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти (дидактичний потенціал, особливості впровадження)	181

Тетяна Ярмуш,
учитель II категорії,
учитель зарубіжної літератури
Одеського ліцею № 44
Одеської міської ради

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (дидактичний потенціал, особливості впровадження)

Анотація: У статті схарактеризовано основні інноваційні технології, що активно впроваджують під час викладання зарубіжної літератури, а саме: технологія проблемного навчання, технологія розвитку критичного мислення, ігрові технології, сучасні інформаційно-комп'ютерні технології, створення ситуації успіху на уроках. Визначено найбільш релевантні форми, методи та прийоми роботи під час використання певної технології, описана специфіка їхнього використання і вплив на пізнавальну діяльність учнів. Встановлено дидактичний потенціал сучасних інноваційних технологій, зокрема: зміцнення засвоєних знань, формування творчого, інноваційного підходу до опанування матеріалу, вироблення умінь працювати самостійно та в колективі, розвиток умінь аналізувати, зіставляти, узагальнювати та систематизувати інформацію, оцінювати її точність, правдивість і цінність, виховання почуття відповідальності, чуйності до краси та виразності художнього слова, формування внутрішньої потреби в постійному духовно-моральному вдосконаленні.

Ключові слова: інновація, технології, форми, методи, прийоми, дидактика, словесність.

Abstract: The article characterizes the main innovative technologies that are actively implemented during the teaching of foreign literature: problem-based learning technology, critical thinking development technology, game technologies, modern information and computer technologies, creating a situation of success in lessons. The most relevant forms, methods and methods of work during the use of a certain technology are determined, the specifics of their use and their impact on the cognitive activity of students are described. The didactic potential of modern innovative technologies has been established, in particular: strengthening the acquired knowledge, forming a creative, innovative approach to mastering the material, developing the skills to work independently and in a team, development of the ability to analyze, compare, generalize and systematize information, assess its accuracy, truthfulness and value, foster a sense of responsibility, sensitivity to the beauty and expressiveness of the artistic word, the formation of an internal need for constant spiritual and moral improvement.

Keywords: innovation, technologies, forms, methods, techniques, didactics, literature.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У зв'язку зі стрімким науково-технічним розвитком все більше уваги приділяють впровадженню у сучасний освітній процес інноваційних технологій. Це насамперед зумовлено тим, що такі технології дозволяють сформувати цілісну систему універсальних знань, умінь і навичок, досвід самостійної діяльності та особистої відповідальності учнів, надають останнім більше можливості для розкриття пізнавальних і творчих здібностей.

Використання інноваційних технологій збільшує ефективність навчального процесу, адже, з одного боку, такі технології дозволяють виявити індивідуальні особливості розвитку учнів, сприяють прояву та розвитку їхніх особистісних якостей, формуванню їхніх індивідуальних здібностей до творчої реалізації своїх можливостей, з іншого ж боку, уроки літератури більше, ніж будь-який інший початковий предмет, допомагає учневі розкрити свою самобутність, продемонструвати себе як мислячого співбесідника, думки якого можуть відрізнятися від думок інших, але демонструють особливості його власного сприйняття світу. Підтвердження нашої думки знаходимо у науковій розвідці О. Слушного, який до основних причин, що зумовили активне впровадження інноваційних технологій в освітньому процесі ХХІ століття, уналежнює такі: соціально-економічні перетворення і науково-технічний процес; гуманітаризація змісту освіти, неперервні зміни обсягу, складу навчальних дисциплін, введення нових навчальних предметів, елективних курсів, що потребує нових організаційних форм, технологій навчання; зміна характеру ставлення вчителів до освоєння й застосування педагогічних нововведень (збільшення свободи вчителя щодо вибору технологій, форм, методів і прийомів навчання); входження закладів освіти в ринкові відносини, виникнення нових типів недержавних освітніх закладів різних форм власності [3, 151].

Аналіз наукових досліджень, у яких розглянуто порушену проблему. Серед учених, які досліджували використання інноваційних технологій в освітньому процесі, доцільно відзначити наукові розвідки І. Бега, Р. Гуревича, І. Зязюна, Л. Даниленко, І. Дичківської, А. Камінської, М. Кларіна, О. Козлової, Н. Коломінського, О. Лавріненка, О. Пехоти, І. Підласого, О. Попової, Л. Подимової, М. Поташика, А. Прігожина, О. Савченко, В. Сластьоніна, А. Хуторського тощо. Наразі розроблено чимало технологій навчання, проте процес їхнього впровадження протікає стихійно. Як доречно зазначають О. Палига та І. Притула, у процесі відбору та реалізації інноваційних технологій навчання мають місце суперечності між метою освіти та способами представлення й засвоєння знань; збільшуваним обсягом інформації, яку потрібно передати учням, і обмеженістю часу; нагальною потребою впроваджувати педагогічні інновації в навчальний процес і недостатньо розробленою методологією їхнього використання, – усі ці суперечності обумовлюють значущість подальшого вивчення ефективності та дидактичного потенціалу інноваційних технологій у навчальному процесі [2, 4].

Мета цього дослідження – розкрити дидактичний потенціал інноваційних технологій на уроках зарубіжної літератури. Завдання дослідження: схарактеризувати основні інноваційні технології, що активно впроваджують під час викладання зарубіжної літератури; визначити найбільш релевантні форми, методи та прийоми роботи під час використання певної технології та описати специфіку їхнього використання і вплив на пізнавальну діяльність учнів.

Викладення основного матеріалу. Досвід викладання зарубіжної літератури дозволяє констатувати, що найбільш релевантними та ефективними під час викладання зарубіжної літератури є такі інноваційні технології, як: технологія проблемного навчання, технологія розвитку критичного мислення, ігрові технології, сучасні інформаційно-комп'ютерні технології, створення ситуації успіху на уроках. Головна перевага цих технологій у тому, що вони є особистісноорієнтованими і дозволяють перевести фокус уваги від учителя до учня, перетворити навчання з «учителецентричного» на «учнецентричним», тобто в центрі навчання постає учень, його індивідуальність, неповторність його внутрішнього світу. Стисло схарактеризуємо кожен з окреслених технологій.

Технологія проблемного навчання дозволяє організувати навчання так, що учні зосереджуються не так на запам'ятовуванні та відтворенні знань, як на вирішенні проблемних завдань. Учитель організує роботу так, що учні самостійно шукають потрібні для вирішення проблеми відомості, роблять потрібні узагальнення та висновки, порівнюють та аналізують фактичний матеріал, визначають, що їм вже відомо, на що ще треба знайти та проаналізувати. Ця технологія сприяє не тільки тому, що учні засвоюють зміст матеріалу, а й формує в них певні дослідницькі вміння, вміння вести дискусії. Крім того, технологія вчить учнів працювати у команді. Основним методом проблемного навчання є евристичний метод, що розвиває літературні здібності учнів, вчить їх самостійності під час здобуття знань. Цей метод передбачає певну систему роботи над твором, а саме: аналіз епізоду або цілого твору, добір цитат для відповіді на поставлене питання, аналіз образу героя, порівняльна характеристика героїв, виступ на диспуті, власні твори за проблематикою вивченого літературного твору. На нашу думку, під час проблемного навчання доцільніше використовувати групову форму роботи, щоб одночасно відпрацьовувати декілька гіпотез. Відповіді на поставлені питання знаходяться під час колективного обговорення, невимушених суджень, дискусій, які координує вчитель (при цьому важливо, щоб учитель виступав у ролі спостерігача і надавав допомогу учням лише тоді, коли вони будуть її потребувати, пропонуючи певні варіанти вирішення проблеми, але жодним чином не зводив їхній пошук до свого бачення розв'язку). Відтак, технологія проблемного навчання активізує когнітивну діяльність учнів на уроці, збуджує їхній інтерес до навчання, учить проникати в сутність твору, виявляти не лише, тему, ідею, проблематику, а й аналізувати роль засобів художньої виразності, а отже сприяє розвитку їх мисленнєвих процесів, готує до науково-пошукової діяльності, формує вміння сприймати чужі ідеї, зіставляти її з власними, обстоювати свою точку зору або корегувати її. Технологія проблемного навчання може бути використана під час уроків будь-якого типу.

Важливу роль у посиленні мотивації учнів до навчання відіграють *ігрові технології*, які у невимушеній, спокійній і творчій атмосфері співпраці дозволяють вирішити такі навчально-виховні, розвивальні та соціальні завдання, як: уміння знаходити потрібну інформацію, аналізувати її, робити узагальнення та висновки;

розширення світогляду учнів; формування в них умінь працювати самостійно і в колективі, умінь висловлювати та аргументувати власну думку, підтверджуючи її прикладами з літературних творів, одночасно з повагою ставитися до думок інших, зіставляти їх зі своїми, доповнювати, коригувати власні ідеї. Найбільш релевантними формами проведення уроків під час застосування ігрових технологій є: урок-вікторина, урок – клуб кмітливих і розумних, урок-вистава, урок-конкурс, урок-диспут, урок-атракціон знань, урок-концерт тощо. Ігрові методи та прийоми (кресворди, літературні вікторини, рольові ігри, літературні батли тощо) можуть бути також і частиною уроку, наприклад, під час актуалізації знань на початку уроку, перевірки засвоєння нового матеріалу посередині уроку або контролю знань у кінці уроку. Досвід роботи засвідчує, що використання ігрових технологій на уроці літератури активізує пізнавальну діяльність учнів, підвищує ефективність сприйняття та розуміння навчального матеріалу, розкриває творчі здібності дітей. Гра створює атмосферу психологічної розкнутості, невимушеності, творчої взаємодії, сприяє загальному розвитку, умінню орієнтуватися в життєвих ситуаціях. Отже, використання ігрових технологій під час викладання зарубіжної літератури відображає різноманітність людської діяльності: інтелектуальну, естетичну, морально-психологічну, комунікативну, творчу тощо.

Сучасний урок неможливо уявити без використання *інформаційно-комп'ютерних технологій*, упровадження яких дає змогу активізувати процес навчання, підвищити його темп, збільшити обсяг самостійної роботи учнів. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій удосконалює практичні уміння та навички учнів, дозволяє індивідуалізувати процес навчання, організувати ефективніше самостійну роботу учнів, активізувати їхню мовномисленнєву діяльність, розкрити творчий потенціал, підвищити їхній інтерес до навчання. Як слушно зазначає О. Литвиненко, «продуктивне впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес, залучення його суб'єктів у самостійний пошук, добір інформації, проектна діяльність формують у зростаючих поколіннях і майбутніх фахівців компетентності XXI століття, у тому числі й цифрові» [1, 198]. Інформаційно-комп'ютерні технології поширюють можливості демонстрації навчальної інформації (відео, аудіо, графіка тощо), вони дозволяють відтворити або створити реальну атмосферу певної ситуації, яка відбувалася в минулому чи буде відбуватися в майбутньому, перетворити учнів на героїв цієї ситуації, а все це дозволяє підвищити інтерес і мотивацію учнів до навчання, залучає їх до активної діяльності на уроці, активізує розумову діяльність, розкриває здібності.

Інформаційно-комп'ютерні технології можуть бути застосовані на будь-яких етапах навчального процесу, а також у позаурочний час під час підготовки домашнього завдання, виступів на уроках і шкільних конференціях, позакласних заходів. Найбільш доцільно, на нашу думку, використовувати інформаційно-комп'ютерні технології під час закріплення матеріалу та контролю знань, оскільки саме тут вони допомагають учням самостійно виявити прогалини в знаннях та

усунути їх. Наразі на різних дидактичних платформах розроблено багато тестів-тренажерів, контрольних тестів із зарубіжної літератури, що стануть в пригоді як вчителям, так і учням під час опанування того чи того матеріалу.

Технології *розвитку критичного мислення* останні 15 років набули широкого визнання та впровадження в систему загальної та професійної освіти в 29 країнах світу. Ці технології передбачають формування умінь не лише сприймати та засвоювати інформацію, а й уміння критично оцінювати її, усвідомлювати та використати. Працюючи з новим матеріалом, учні повинні проаналізувати та оцінити його з різних аспектів, зробити висновки щодо його точності та цінності. Все це перетворює учнів із пасивних реципієнтів, що лише сприймають і відтворюють інформацію, на активних (майже головних) учасників навчального процесу, які самостійно оцінюють інформацію, обговорюють її в колективі, зіставляючи свої ідеї з ідеями інших, у результаті обговорення приходять до певних висновків і роблять узагальнення. Технологія критичного мислення передбачає три етапи: 1) виклик (актуалізація знань учнів з певної теми або проблеми; формулювання питань, на які потрібно знайти відповідь; стимулювання учнів до активної роботи над окресленими питаннями); 2) усвідомлення (знаходження інформації, що містить відповіді на окреслені питання; її аналіз та формулювання власних ідей); 3) рефлексія (зіставлення власної ідеї з ідеями інших, узагальнення та формулювання загальноприйнятої позиції, прийняття цієї позиції кожним учнем і формування відношення до навчального матеріалу; на цьому етапі відбувається інтерпретація та творче переосмислення вивченого матеріалу; роботу проводять в парах або в групах). Здебільшого на уроках, на яких впроваджують технології розвитку критичного мислення, застосовують такі методи та прийоми: кошик ідей, понять та імен (наприклад, на аркуші учні записують все, що їм відомо про життєвий і творчий шлях Вальтера Скотта, усі висловлені думку вчитель записує на дошці (кладе в корзину), а потім з корзини прибирають випадкові предмети (неправильні ідеї); прийом активізує мисленнєву діяльність учнів, сприяє засвоєнню знань, вчить бачити свої помилки і надалі не припускати їх); кластер (сутність цього прийому в тому, що учні виокремлюють смислові одиниці тексту та графічно зображують їх в певній послідовності у вигляді грона, тобто це графічний прийом систематизації матеріалу, що дозволяє охопити значний за обсягом матеріал, узагальнити його, побачити взаємозв'язки між ідеями та поняттями); прийом «правильні – неправильні твердження» (сутність прийому в тому, що учні висловлюють певні припущення з теми, яку ще не вивчали, а після ознайомлення з темою обґрунтовують правильність або хибність свого припущення, корегують їх; прийом дозволяє формувати критичне ставлення до інформації, уміння оцінювати інформацію щодо її точності та цінності); синквейн (прийом, що сприяє синтезуванню інформації, формує вміння виокремлювати головне, резюмувати інформацію, передавати її лаконічно за допомогою ключових слів; здебільшого цей прийом використовують як індивідуальну роботу); прийом «переплутані логічні ланцюги» (сутність прийому в тому, що учитель демонструє ланцюжок подій і

пропонує встановити правильну їх послідовність (або може запропонувати імена головних героїв і попросити встановити правильну послідовність появи їх у творі); цей прийом сприяє розвитку ваги та логічного мислення, здебільшого його використовують при узагальненні теми). Розвитку критичного мислення сприяють також нетрадиційні форми уроків (уроки-подорожі, уроки-вікторини, уроки-семінари, уроки-дослідження, уроки-заліки), що сприяють посиленню інтересів учнів до літератури. Такі уроки передбачають залучення учнів у творчий процес у співпраці з іншими учнями та вчителем, що створює доброзичливу психологічну та емоційну атмосферу, активізує когнітивну та вольову сфери діяльності, а відтак знання засвоюються легше, уміння та навички формуються швидше.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасні інформаційні технології мають досить потужний психолого-педагогічний потенціал, використання їх на уроках зарубіжної літератури дозволяє вирішити низку навчальних, виховних, загальнорозвивальних і соціальних завдань, як: глибоке засвоєння знань, формування творчого, інноваційного підходу до опанування матеріалу, вироблення умінь працювати самостійно та в колективі, розвиток умінь аналізувати, зіставляти, узагальнювати та систематизувати інформацію, оцінювати її точність, правдивість і цінність, виховання почуття відповідальності, чуйності до краси та виразності художнього слова, формування внутрішньої потреби в постійному духовно-моральному вдосконаленні. Як засвідчує практика, впровадження різноманітних інформаційних методів і прийомів у процес викладання зарубіжної літератури пробуджує інтерес учнів до навчання, заохочує їх до активної діяльності щодо опанування навчального матеріалу (учні вчать самостійно шукати необхідний матеріал, а не чекають його подачі в готовому вигляді від вчителя), мотивує до систематичного читання художніх творів.

Література

1. *Литвиненко О.* Трансформація освіти: Можливості цифрового освітнього середовища. *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти.* 2023. № 59. С. 196–201.
2. *Палига О. В., Притула І. А.* Інноваційні технології навчання при підготовці кваліфікованих робітників в системі професійно-технічної освіти. 2015. №21 С. 3.
3. *Слушний О.* Інноваційні освітні технології в діяльності вчителя ХХІ століття. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2021. № 2. С. 150–159.

Наукове видання

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06-07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Збірник тез доповідей

Рецензенти:

Марчук Л. М. – д.філол.н., проф., завідувач кафедри журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Технічний секретар – Тетяна Євтушина

Формат 60х90/16.

УМ.-ДРУК. АРК. 6